

Daniela Valea

DREPT CONSTITUȚIONAL ȘI INSTITUȚII POLITICE
- în dreptul român și în dreptul comparat -

Daniela Valea

**DREPT CONSTITUȚIONAL
ȘI INSTITUȚII POLITICE
- în dreptul român și în dreptul comparat -**

Universul Juridic
București
-2014-

Editat de **S.C. Universul Juridic S.R.L.**

Copyright © 2014, **S.C. Universul Juridic S.R.L.**

Toate drepturile asupra prezentei ediții aparțin

S.C. Universul Juridic S.R.L.

Nicio parte din acest volum nu poate fi copiată fără acordul scris al

S.C. Universul Juridic S.R.L.

**NICIUN EXEMPLAR DIN PREZENTUL TIRAJ NU VA FI
COMERCIALIZAT DECÂT ÎNSOȚIT DE SEMNĂTURA
ȘI ȘTAMPILA EDITORULUI, APLICATE PE INTERIORUL
ULTIMEI COPERTE.**

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României

VALEA, DANIELA

**Drept constituțional și instituții politice - în dreptul român și în dreptul
comparat - / Daniela Valea. - București : Universul Juridic, 2014**

Bibliogr.

ISBN 978-606-673-307-6

342(075.8)

342.4(075.8)

REDACȚIE: tel./fax: **021.314.93.13**
tel.: **0732.320.666**
e-mail: **redactie@universuljuridic.ro**

DEPARTAMENTUL tel.: **021.314.93.15**
DISTRIBUȚIE: fax: **021.314.93.16**
e-mail: **distributie@universuljuridic.ro**

www.universuljuridic.ro

„O societate, chiar dacă s-ar compune
numai din Hanibali și din Napoleoni,
ar fi mai bine, în caz de surpriză,
ca nu toți să comande în același timp”¹.

Capitolul I

„DREPTUL CONSTITUȚIONAL ȘI INSTITUȚII POLITICE” CA DISCIPLINĂ ȘTIINȚIFICĂ

1.1. Aspecte introductive

Statul, ca formă de organizare a societății umane, și **Constituția**, ca lege fundamentală a statului reprezintă **aspectele (elementele) centrale** ale Dreptului constituțional, atât ca ramură de drept, cât și ca disciplină științifică.

Astfel, este general admis „*faptul că o societate umană poate să existe, să se dezvolte și să se impună numai în structuri organizate, iar structura care s-a impus, a rezistat și rezistă, fiind practic de neabandonat, este statul*”².

Cu alte cuvinte, statul poate fi considerat forma cea mai complexă de organizare a unei societăți umane. A apărut pe o anumită treaptă a evoluției societății umane, din rațiuni multiple³, dintre care cele mai des menționate sunt:

- apariția necesității unei autorități (conduceri) în cadrul societății;
- diferențierea dintre guvernanți și guvernați.

Nevoia de autoritate a dat naștere unei puteri de comandă care a evoluat într-un „*instrument de organizare și conducere al societății*”⁴, ceea ce presupune o „*entitate distinctă de guvernanții temporari*”⁵.

Astfel, statul poate fi considerat o organizație umană întemeiată pe un număr de reguli de drept, organizație în cadrul căreia se desfășoară activități în vederea satisfacerii unor interese generale (publice) determinate⁶.

Iar în fruntea acestui ansamblu al normelor de drept, în forma lor cea mai generică și sistematizată, găsim **Constituția, legea fundamentală a unui stat**.

Astăzi este de neconceput un stat modern în absența legalității, respectiv a obligației tuturor de a respecta **legea**. Iar între legi, una, Constituția, este supremă⁷ în sistemul de drept al unui stat.

¹ Chesterton, citat de G. Burdeau, *Cours de droit constitutionnel*, Ed. L.G.D.J., Paris, 1942, p. 2 citat în Tudor Drăganu, *Drept constituțional și instituții politice – tratat elementar*, vol. I, Ed. Lumina Lex, București, 2000, p. 113.

² A se vedea Ioan Muraru, Elena Simina Tănăsescu, *Drept constituțional și instituții politice*, vol. I, Ed. All Beck, București, 2005, p. 2.

³ A se vedea Ioan Muraru, Elena Simina Tănăsescu, *Drept constituțional și instituții politice*, vol. I, p. 3.

⁴ A se vedea Ioan Muraru, Elena Simina Tănăsescu, *Drept constituțional și instituții politice*, vol. I, p. 3.

⁵ A se vedea Tudor Drăganu, *Drept constituțional și instituții politice – tratat elementar*, vol. I, p. 117.

⁶ A se vedea Tudor Drăganu, *Drept constituțional și instituții politice – tratat elementar*, vol. I, p. 115.

⁷ A se vedea Ion Deleanu, *Instituții și proceduri constituționale – în dreptul comparat și în dreptul român - tratat*, Ed. Servo-Sat, Arad, 2003, p. 221.

1.2. Apariția și dezvoltarea disciplinei „Dreptul constituțional”

Noțiunea de „drept constituțional” a apărut la sfârșitul secolului al XVIII-lea și trebuie legată de apariția necesității de a studia sistematic constituțiile scrise apărute¹.

Primul pas a fost făcut când, în anul 1796, la Ferrara (Italia) a fost înființată prima catedră de drept constituțional, titular fiind Giuseppe Campagnoni de Luzo. Ulterior, în 1834 a fost înființată o catedră de drept constituțional la Paris. În 1837, la Academia Mihăileană din București, se susținea un curs având ca obiect un studiu comparativ al legislației diferitelor popoare².

La începutul secolului al XIX-lea, denumirea de „Drept constituțional”, considerată a nu mai fi suficient de cuprinzătoare (raportată fiind doar la Constituție), a fost înlocuită cu denumirea de „Drept constituțional și instituții politice”, denumire considerată mai potrivită și suficient de cuprinzătoare pentru a surprinde complexitatea fenomenului statal. Relația interdependentă dintre Constituție și funcționarea unui stat este astăzi, mai mult ca oricând, evidentă. S-a susținut recent în literatura de specialitate că sarcina principală a tuturor constituțiilor este aceea de „*a crea instituțiile politice*”, atâta timp cât o „*comunitate politică necesită instituții în vederea guvernării societății, așa cum fiecare societate necesită reguli comune și o metodă pentru elaborarea, punerea în aplicare și controlul acestora*”³.

În Țările Române, studierea conceptelor specifice dreptului constituțional s-a făcut, pentru început, sub denumirea de „drept public”, ulterior de „drept constituțional” și apoi de „drept constituțional și instituții politice”. Dezvoltarea disciplinei „Dreptului constituțional” în România a fost marcată de elaborarea, apariția și susținerea unor cursuri în cadrul facultăților de specialitate și publicarea unor materiale (Dimitrie Paul Viforeanu – „Curs de drept constituțional”, 1859-1881; Simion Bărnuțiu – „Dreptul public al românilor”, 1867; G.G. Meitani – „Studiu asupra Constituției României”, 1880; C.J. Suliotis – „Elemente de drept constituțional”, 1889; A. Codrescu – „Dreptul constituțional”, 1864; C.G. Stere – „Curs de drept constituțional”, 1903, C.G. Dissescu – „Curs de drept constituțional”, 1915 etc.)⁴.

1.3. Obiectul de cercetare. Metodele de cercetare

Dreptul constituțional, ca orice știință, are un *obiect propriu de cercetare și metode științifice specifice*.

Obiectul principal de cercetare al disciplinei Dreptul constituțional îl reprezintă **Constituția**. Sfera largă a obiectului de cercetare al Dreptului constituțional include aspectele privind: forma de stat, forma de guvernământ, organizarea și funcționarea

¹ A se vedea Tudor Drăganu, *Drept constituțional și instituții politice – tratat elementar*, vol. I, p. 31.

² A se vedea Tudor Drăganu, *Drept constituțional și instituții politice – tratat elementar*, vol. I, pp. 31 și 32.

³ A se vedea Robert Schütze, *Dreptul constituțional al Uniunii Europene*, Ed. Universitară, București, 2012, p. 79.

⁴ A se vedea Tudor Drăganu, *Drept constituțional și instituții politice – tratat elementar*, vol. I, pp. 32-34.

Parlamentului și a celorlalte organe ale statului, raporturile dintre acestea, raporturile dintre stat și indivizi; drepturile, libertățile și îndatoririle fundamentale ale oamenilor; alte aspecte reglementate prin însuși textul Legii fundamentale¹.

Metodele de cercetare

Metodele de cercetare utilizate în principal sunt:

1. metoda exegetică – constă în utilizarea interpretării gramaticale, logice și sistematice, în scopul stabilirii înțelesului diferitelor texte de lege². Se utilizează mijloace specifice logicii: analogia, argumentele logice (argumentul *ad absurdum*, *a pari*, *per a contrario*, *a fortiori* etc.). (exemplu: rezultă în mod clar din „art. 131 alin. (1) din Constituție că procurorii au un statut complet diferit de cel al judecătorilor, tocmai din cauza faptului că ei nu înfăptuiesc justiția, nu pronunță hotărâri cu valoare de adevăr legal”)³.

2. metoda analitică-sintetică – constă în analizarea diferitelor norme juridice în vigoare, în scopul de a găsi principiile juridice care stau la baza lor. Urmează cercetarea comparativă a acestora, pentru a putea sintetiza o serie de principii superioare, fundamentale, prin intermediul cărora se vor interpreta celelalte dispoziții. Se folosesc procedee ale logicii formale, precum: analiza, sinteza, inducția, deducția⁴.

3. o metodă mixtă, constând în îmbinarea metodelor tradiționale (exegetică și analitică-sintetică) cu metode moderne sociologice. Analiza modernă a aspectelor specifice Dreptului constituțional presupune atât o analiză pur juridică (oferită de metodele tradiționale), cât și o analiză de natură sociologică și politică. S-a argumentat că nu este posibilă o înțelegere a fenomenului juridic al statului fără o cunoaștere și înțelegere a aspectelor economice, sociale și politice sau a convingerilor sau mentalităților membrilor societății⁵.

1.4. Dreptul constituțional - ramură de drept

Definiție

Dreptul constituțional este o ramură a dreptului public și este definit ca fiind **ansamblul normelor juridice care reglementează raporturile juridice de drept constituțional, respectiv cele care privesc forma de stat, forma de guvernământ, organizarea și funcționarea Parlamentului și a celorlalte instituții fundamentale ale statului, raporturile dintre acestea, drepturile, libertățile și îndatoririle fundamentale ale oamenilor, precum și orice alte aspecte prevăzute prin însuși textul Constituției**⁶.

Raportul juridic de drept constituțional

Raporturile juridice de drept constituțional sunt acele *relații sociale reglementate de normele dreptului constituțional*.

¹ A se vedea Tudor Drăganu, *Drept constituțional și instituții politice – tratat elementar*, vol. I, pp. 35-37.

² A se vedea Tudor Drăganu, *Drept constituțional și instituții politice – tratat elementar*, vol. I, p. 37.

³ A se vedea Mihai Constantinescu, Ioan Vida, *Metode de interpretare în contenciosul constituțional*, articol în Revista „Dreptul” nr. 11/2002, p. 70.

⁴ A se vedea Tudor Drăganu, *Drept constituțional și instituții politice – tratat elementar*, vol. I, p. 38.

⁵ A se vedea Tudor Drăganu, *Drept constituțional și instituții politice – tratat elementar*, vol. I, p. 38.

⁶ Definiția are în vedere de fapt sintagma de „Drept constituțional și instituții publice” - a se vedea Tudor Drăganu, *Drept constituțional și instituții politice – tratat elementar*, vol. I, pp. 39 și 40.

Sunt considerate raporturi juridice de drept constituțional acele relații sociale care apar în procesul instaurării, menținerii și exercitării puterii de stat¹.

Participanții la aceste raporturi juridice sunt considerați *subiectele* raportului de drept constituțional.

Subiectele raportului de drept constituțional sunt oamenii, priviți fie individual (persoană fizică), fie colectiv (grupuri, persoane juridice)².

Subiectele raporturilor juridice de drept constituțional sunt:

1. Poporul. Poporul este principalul subiect de drept constituțional³. Deși există și puncte de vedere care contestă calitatea de subiect de drept a poporului, acesta deține totuși această calitate prin prisma faptului că este deținătorul *suveranității naționale* (chiar în condițiile în care o exercită prin organele sale reprezentative). Poporul acționează în calitate de subiect de drept constituțional în situația în care își exprimă opțiunile în cadrul referendumului (de exemplu, cu privire la forma de guvernământ a statului, a structurii de stat etc.) sau prin exercitarea dreptului de vot în cadrul alegerilor organizate pentru desemnarea reprezentanților⁴.

2. Statul, în calitate de *persoană juridică de drept public*, apare ca subiect de drept constituțional fie direct, fie reprezentant prin organele sale (de exemplu, în procedura acordării sau retragerii cetățeniei; în sfera dreptului internațional; în cadrul relațiilor dintre statul federal și statele membre componente ale federației etc.)⁵.

3. Organele statului (autoritățile publice) – au calitatea de subiect de drept constituțional în situația în care participă la raporturi de drept constituțional. Organele de stat care, de principiu, acționează ca subiecte de drept constituțional, sunt cele prevăzute chiar prin Constituție ca organe de stat, în exercitarea atribuțiilor ce le revin în această calitate. De exemplu, în cazul relațiilor dintre Parlament, ca autoritate legiuitoare, și alte autorități, cum ar fi Curtea Constituțională, în cazul exercitării controlului de constituționalitate asupra legilor; Avocatul Poporului are calitatea de subiect de drept constituțional atunci când își îndeplinește obligația de a prezenta un raport anual cu privire la activitatea desfășurată în fața Parlamentului⁶. Mai sunt incluse în această categorie și: birourile electorale, Autoritatea Electorală Permanentă⁷.

4. Partidele și formațiunile politice și alte asemenea organizații – sunt subiecte de drept constituțional, deoarece sunt structuri organizatorice prin intermediul cărora poporul participă

¹ A se vedea Ioan Muraru, Elena Simina Tănăsescu, *Drept constituțional și instituții politice*, vol. I, p. 26.

² A se vedea Ioan Muraru, Elena Simina Tănăsescu, *Drept constituțional și instituții politice*, vol. I, pp. 23-26; Ștefan Deaconu, *Drept constituțional*, ed. a II-a, Ed. C.H. Beck, București, 2013, p. 22.

³ A se vedea Cristian Ionescu, *Tratat de drept constituțional contemporan*, Ed. All Beck, București, 2003, p. 25.

⁴ A se vedea Ioan Muraru, Elena Simina Tănăsescu, *Drept constituțional și instituții politice*, vol. I, p. 25; Ștefan Deaconu, *Drept constituțional*, p. 22.

⁵ A se vedea Ioan Muraru, Elena Simina Tănăsescu, *Drept constituțional și instituții politice*, vol. I, p. 25; Ștefan Deaconu, *Drept constituțional*, p. 22.

⁶ A se vedea Ioan Muraru, Elena Simina Tănăsescu, *Drept constituțional și instituții politice*, vol. I, p. 25; Ștefan Deaconu, *Drept constituțional*, p. 22.

⁷ A se vedea Maria Năstase Georgescu, Simona Th. Livia Mihăilescu, *Drept constituțional și instituții politice*, Ed. Universul Juridic, București, 2011, pp. 20 și 21.

la guvernare (propun candidații la alegeri; partidul politic care deține majoritatea în Parlament sau partidele politice reprezentate în Parlament sunt consultate de către Președintele României cu privire la desemnarea unui candidat pentru funcția de prim-ministru) sau care sunt implicate în procesul sufragiului (reprezentanți ai partidelor și formațiunilor politice fac parte din birourile electorale)¹. Piese importante în funcționarea sistemului politic încă de la sfârșitul sec. al XIX-lea, partidele politice dețin azi un rol esențial în funcționarea unui sistem democratic, primind importante prerogative constituționale².

5. Cetățenii – ca persoane fizice, sunt subiecte de drept care participă la rapoarturi de drept constituțional în vederea realizării drepturilor și a libertăților fundamentale decurgând din deținerea suveranității (de exemplu, când candidează la o funcție sau demnitate publică), dacă dobândesc și dețin o funcție sau demnitate publică (raport de reprezentare)³.

6. Străinii și apatrizii – pot apărea ca subiecte de drept constituțional în raporturile ce se nasc cu privire la acordarea cetățeniei române sau a dreptului de azil politic ori a statutului de refugiat⁴.

Conținutul raportului juridic de drept constituțional este alcătuit din drepturile și obligațiile care revin participanților la acest raport.

Obiectul raportului juridic de drept constituțional este format din conduita subiectelor de drept constituțional.

Izvoarele formale ale dreptului constituțional român

Este izvor formal de drept *forma de exprimare a normei juridice* edictate de stat. Nu toate izvoarele de drept sunt și izvoare ale dreptului constituțional, ci numai acelea care îndeplinesc următoarele două **condiții**⁵:

a. îmbracă forma normelor juridice emise de organele reprezentative ale statului (de exemplu, legea);

b. normele juridice reglementează relații sociale fundamentale ce apar în procesul instaurării, menținerii și exercitării puterii publice (de exemplu, organizarea alegerilor generale, înființarea și organizarea unor instituții fundamentale ale statului etc.).

Izvoarele dreptului constituțional român sunt:

1. Constituția – este principalul izvor de drept constituțional, deoarece provine de la organul reprezentativ suprem al poporului (Adunarea Constituantă) și reglementează cele mai importante relații sociale fundamentale pentru puterea de stat⁶.

¹ A se vedea Ioan Muraru, Elena Simina Tănăsescu, *Drept constituțional și instituții politice*, vol. I, p. 26; Ștefan Deaconu, *Drept constituțional*, p. 23.

² A se vedea Yves Poirmeur, Dominique Rosenberg, *Droit européen des partis politiques*, Ed. Ellipses, Paris, 2007, pp. 13 și 14.

³ A se vedea Ioan Muraru, Elena Simina Tănăsescu, *Drept constituțional și instituții politice*, vol. I, p. 26.

⁴ A se vedea Ioan Muraru, Elena Simina Tănăsescu, *Drept constituțional și instituții politice*, vol. I, p. 26; Ștefan Deaconu, *Drept constituțional*, p. 23.

⁵ A se vedea Ioan Muraru, Elena Simina Tănăsescu, *Drept constituțional și instituții politice*, vol. I, p. 27.

⁶ A se vedea Ioan Muraru, Elena Simina Tănăsescu, *Drept constituțional și instituții politice*, vol. I, p. 30.

2. **Legile constituționale** – sunt legile de revizuire (modificare) a Constituției. Elaborate și adoptate după o procedură specială, după aprobarea lor prin referendum devin parte integrantă din Constituție.

3. **Legile organice și ordinare** – ca acte normative emise de Parlament, autoritatea legislativă a statului, sunt izvoare ale dreptului constituțional numai în măsura în care reglementează relații sociale fundamentale care apar în procesul instaurării, menținerii și exercitării puterii publice (de exemplu, Legea privind cetățenia română, Legea electorală etc.)¹.

4. **Regulamentele de organizare și funcționarea ale celor două Camere ale Parlamentului** – sunt izvoare de drept constituțional deoarece sunt acte normative care reglementează modul de organizare și desfășurare a activității autorității reprezentative supreme (Parlamentul României), drepturile și obligațiile parlamentarilor etc.².

5. **Ordonanțele guvernamentale** – sunt izvoare ale dreptului constituțional în aceleași condiții ca și legile organice și ordinare.

6. **Tratatul și convențiile internaționale**³ – pentru a fi izvoare ale dreptului constituțional trebuie să îndeplinească următoarele condiții⁴:

- a. să fie de aplicabilitate directă, nemijlocită;
- b. să fie ratificate conform dispozițiilor legale;
- c. să cuprindă reglementări specifice dreptului constituțional (de exemplu, convențiile încheiate între state privind cetățenia).

Constituția României republicată reglementează strict problema *raportului dintre dreptul intern și dreptul internațional* în art. 11 și 20.

Astfel, conform art. 11 din Constituția României, republicată, tratatele internaționale ratificate⁵ de Parlamentul României fac parte din dreptul intern⁶. Dar, în cazul în care un tratat la care România urmează să devină parte cuprinde dispoziții contrare Constituției, ratificarea acestuia poate avea loc doar după revizuirea Constituției, în vederea eliminării contradicțiilor.

Pe de altă parte, art. 20 din Constituția României, republicată conține o dispoziție specială referitoare la tratatele internaționale privind drepturile și libertățile fundamentale ale omului. Astfel, dispozițiile constituționale privitoare la acestea vor trebui interpretate și aplicate în concordanță cu Declarația Universală a Drepturilor Omului și cu celelalte acorduri la care România este parte. Mai mult decât atât, conform art. 20 alin. (2) din Constituția României, în caz de neconcordanță între normele internaționale privitoare la

¹ A se vedea Ioan Muraru, Elena Simina Tănăsescu, *Drept constituțional și instituții politice*, vol. I, p. 31.

² A se vedea Ioan Muraru, Elena Simina Tănăsescu, *Drept constituțional și instituții politice*, vol. I, p. 31; Ștefan Deaconu, *Drept constituțional*, p. 18.

³ Despre tratate – definiție, elemente și clasificare – a se vedea Dragoș Chilea, *Drept internațional public*, Ed. Hamangiu, București, 2007, pp. 19-22.

⁴ A se vedea Ioan Muraru, Elena Simina Tănăsescu, *Drept constituțional și instituții politice*, vol. I, p. 31; Ștefan Deaconu, *Drept constituțional*, p. 17.

⁵ Pe larg despre ratificarea tratatelor și etapele procedurii elaborării tratatelor – a se vedea Dragoș Chilea, *Drept internațional public*, pp. 22-28.

⁶ Despre aplicarea tratatelor în dreptul intern - a se vedea Dragoș Chilea, *Drept internațional public*, pp. 26-28.

drepturile și libertățile fundamentale ale omului ratificate de România și dreptul intern *au prioritate de aplicare normele internaționale, cu excepția cazului în care Constituția României sau legile interne conțin dispoziții mai favorabile.*

Regula *priorității dreptului internațional* se aplică numai în domeniul drepturilor omului și numai în cazul în care dreptul intern nu conține dispoziții mai favorabile.

7. Cutuma (obiceiul juridic) – la început a fost singurul izvor de drept și pentru multă vreme a reprezentat principalul izvor de drept.

La ora actuală, cutuma reprezintă unul dintre izvoarele principale ale dreptului doar în sistemele constituționale bazate pe Constituții cutumiare sau care fac parte din sistemul de drept anglo-saxon.

În țara noastră, vechile Constituții ale României au acordat cutumei rolul de izvor de drept în general (Constituțiile din 1866, 1923, 1938).

În sistemul de drept actual, cutuma nu mai este considerată izvor de drept constituțional¹. În schimb, actuala Constituție a României acordă cutumei rol de izvor de drept doar restrâns, cu titlu de *excepție*, numai pentru anumite domenii strict precizate și este vorba, în special, de sfera dreptului privat² [respectiv în domeniul protecției dreptului de proprietate – art. 44 alin. (4) din Constituția republicată³].

Desigur că anumite reguli cutumiare își găsesc și azi aplicabilitatea în domeniul dreptului public (de exemplu, sub forma așa-numitelor *practici parlamentare* sau au fost preluate de către stat și transformate în reguli scrise⁴), dar este greu de acceptat că obiceiul juridic mai reprezintă azi izvor de drept constituțional în sistemul juridic românesc.

În schimb, este general recunoscut cutumei **rolul completiv** (obiceiul juridic intervine *praeter legem*, respectiv, vine să completeze o lacună a Constituției) și **rolul interpretativ** în domeniul dreptului constituțional (*intra legem* – când, în cazul unei dispoziții constituționale neclare sau insuficiente, obiceiul juridic poate interveni pentru a-i explica sau lămurii înțelesul)⁵.

8. Jurisprudența reprezintă totalitatea hotărârilor judecătorești pronunțate de instanțele de toate gradele în scopul soluționării conflictelor juridice de orice natură cu care au fost sesizate⁶.

În sistemul nostru constituțional, conform unui punct de vedere general acceptat, jurisprudența nu este izvor de drept constituțional.

Un caz special îl reprezintă **deciziile Curții Constituționale** care, datorită caracterului lor general obligatoriu și al efectelor *erga omnes* pe care le au, trebuie respectate și aplicate

¹ A se vedea Maria Năstase Georgescu, Simona Th. Livia Mihăilescu, *Drept constituțional și instituții politice*, p. 26.

² A se vedea Bianca Selejan-Guțan, *Drept constituțional și instituții politice*, ed. a II-a, Ed. Hamangiu, București, 2008, p. 11.

³ Art. 44 alin. (4) din Constituția României, republicată: „*Dreptul de proprietate obligă la respectarea sarcinilor privind protecția mediului și asigurarea bunei vecinătăți, precum și la respectarea celorlalte sarcini, care, potrivit legii sau obiceiului, revin proprietarului*”.

⁴ A se vedea Ștefan Deaconu, *Drept constituțional*, p. 19; Bianca Selejan-Guțan, *Drept constituțional și instituții politice*, p. 11.

⁵ A se vedea în detaliu Tudor Drăganu, *Drept constituțional și instituții politice-tratat elementar*, vol. I, pp. 85 și 86.

⁶ A se vedea Lucian Chiriac, *Drept administrativ I*, Ed. Universității „Petru Maior”, Târgu-Mureș, 2007, p. 27.